

Nr 98.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående anslag för budgetåret 1952/53 till främjande av lärlingsutbildning inom muryrket m. m.; given Stockholms slott den 7 mars 1952.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF ADOLF.

Ivar Persson.

Propositionens huvudsakliga innehåll.

Till främjande av de större byggnadsföretagens lärlingsutbildning inom muryrket och andra byggnadsyrken föreslås anvisande av ett förslagsanslag av 200 000 kronor.

Utdrag av protokollet över ecklesiastikärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 7 mars 1952.

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden SKÖLD, DANIELSON, ZETTERBERG, TORSTEN NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, ANDERSSON, LINGMAN, HAMMARSKJÖLD, NORUP, HEDLUND, PERSSON, HJALMAR NILSON, LINDELL.

Efter gemensam beredning med cheferna för social- och finansdepartementen anmäler chefen för ecklesiastikdepartementet, statsrådet Persson, fråga om anslag för budgetåret 1952/53 till befrämjande av lärlingsutbildning inom muraryrket m. m. och anför därvid följande.

I propositionen 1951: 217 angående anslag å tilläggsstat I för budgetåret 1951/52 till främjande av bostadsförsörjningen m. m. framhöll chefen för socialdepartementet, att i nuvarande läge på byggnadsmarknaden borde — såsom 1951 års bostadsutredning anfört och bland annat arbetsmarknadsstyrelsen understrukit — arbetskraftsfrågorna ägnas skärpt uppmärksamhet. Om byggnadstiderna skulle kunna förkortas, bleve det nödvändigt att rekryteringen av arbetskraft till byggnadsyrkena underlättades. Riksdagen (statsutskottets utlåtande nr 192 och riksdagens skrivelse nr 363) fäste särskilt avseende vid vad arbetsmarknadsstyrelsen anfört därom, att det vore nödvändigt, att åtgärder vidtoges för yrkesutbildning inom byggnadsverksamheten.

I anslutning härtill ha nu *arbetsmarknadsstyrelsen* och *överstyrelsen för yrkesutbildning* i gemensam skrivelse den 19 december 1951 framlagt förslag rörande befrämjande av lärlingsutbildning för murare.

Ämbetsverken framhålla inledningsvis som en väg att åstadkomma ökad rekrytering till muraryrket inrättande av nya verkstadsskolor för utbildning av murare. Detta skulle underlättas genom ökad bidragsgivning till kommunala anstalter för yrkesundervisning. Ämbetsverken anse emellertid denna fråga icke påkalla någon framställning i förevarande sammanhang. I 1952 års statsverksproposition, bilagan åttonde huvudtiteln, punkten 302, har Kungl. Maj:t föreslagit förbättrade statsbidragsgrunder för de kommunala anstalterna för yrkesundervisning.

En annan väg att öka antalet murare är, anförda ämbetsverken, en utvidgning av den lärlingsutbildning, som byggnadsföretagen bedriva på arbetsplatserna.

För understöd av lärlingsutbildning inom hantverksyrkena finnes för närvarande under riksstatens åttonde huvudtitel uppfört ett förslagsanslag under rubriken Befrämjande av praktisk lärlingsutbildning hos hantverksmästare. Detta anslag är för budgetåret 1951/52 uppfört med 250 000 kronor. Enligt Kungl. Maj:ts beslut den 22 juni 1951 äger överstyrelsen för yrkesutbildning under nämnda budgetår bevilja understöd för utbildning av högst 325 lärlingar. I 1952 års statsverksproposition, bilagan åttonde huvudtiteln, punkten 316, har Kungl. Maj:t för budgetåret 1952/53 föreslagit en ökning av antalet understödsrum till 350 samt en uppräkningsanslag till 265 000 kronor.

Genom Kungl. Maj:ts beslut den 14 juni 1946 och den 4 juni 1948 ha bestämmelser meddelats rörande statsunderstöd för och tillsyn över nämnda lärlingsutbildning hos hantverksmästare. Bestämmelserna återfinnas i statsliggaren s. 697 f. De innebära bland annat följande.

Utbildningen står under tillsyn av överstyrelsen för yrkesutbildning med biträde av lärlingsombud, som av överstyrelsen efter inhämtande av förslag från yrkesorganisationer förordnas till ett antal av högst två för varje lärling. Förordnas två lärlingsombud, bör en vara arbetsgivare och en arbetare. Statsunderstöd för utbildande av lärling utgår till hantverksmästaren med 900 kronor och utanordnas av överstyrelsen med 400 kronor efter första utbildningsåret, med 200 kronor efter andra utbildningsåret och med 300 kronor efter utbildningstidens slut. Till lärlingsombud utgår ersättning med 20 kronor per lärlings utbildningsår och, därest lärlingsombud är bosatt å annan ort än den där utbildningen äger rum, även resekostnadsersättning enligt klass III allmänna resereglementet samt traktamentsersättning av 10 kronor för dag för resor i den omfattning överstyrelsen må föreskriva.

Ämbetsverken anse möjligheterna att utnyttja nämnda anslag för en utvidgning av den nuvarande lärlingsutbildningen inom muraryrket som ringa och anföra i anslutning härtill följande.

Under budgetåren 1949/50 och 1950/51 har hela antalet understödsrum, som då utgjorde 300 för vardera av budgetåren, tagits i anspråk. Budgetåret 1948/49 uppgick antalet beviljade ansökningar till 270 mot 245 under budgetåret 1947/48 och 232 under budgetåret 1946/47. Antalet beviljade understöd har sålunda ökat år från år och med hänsyn till vikten av att befordra den praktiska lärlingsutbildningen inom hantverksyrken har överstyrelsen för yrkesutbildning i sina anslagsäskanden för budgetåret 1952/53 hemställt, att understöd får beviljas under nämnda budgetår för utbildning av högst 400 lärlingar.

Vad angår begreppet »hantverksyrke» har kommerskollegium bland annat fastställt muraryrket såsom sådant yrke, för vilket jämlikt kungörelsen 1940: 873 angående mästarbrev för hantverksutövare Sveriges hantverksorganisation må tilldela mästarbrev till förtjänta och skickliga hantverksutövare. Under budgetåren 1944/45—1950/51 ha inkommit endast 17 ansökningar om statsunderstöd för lärlingsutbildning av murare, varav överstyrelsen bifallit 8 och avslagit 9. Under innevarande budgetår ha hittills endast inkommit två ansökningar om dylikt understöd för lärlingsutbildning inom muraryrket.

Under innevarande budgetår har statsunderstöd hittills beviljats för 155 lärlingar inom olika hantverksyrken och ytterligare 88 ansökningar äro för närvarande under remissbehandling hos olika yrkesorganisationer. Med hänsyn härtill och till det antal ansökningar, som kunna förväntas inkomma under den återstående delen av budgetåret, torde det av Kungl. Maj:t fastställda antalet understödsrum icke medgiva att ett större antal understöd beviljas för murarutbildning, för såvitt icke en motsvarande minskning av antalet beviljade understöd skulle vidtagas för andra yrkesområden.

Efter överläggningar med representanter för svenska byggnadsindustri-förbundet, svenska murareförbundet och svenska byggnadsarbetareförbundet föreslå ämbetsverken, att ett särskilt anslag för befrämjande av lärlingsutbildning för murare uppföres på riksstaten. Härigenom skulle det bli möjligt att understödja den lärlingsutbildning, som *byggnadsföretagen* bedriva på arbetsplatserna. Samtidigt understryka ämbetsverken emellertid, att det givetvis är en öppen fråga i vilken utsträckning byggnadsföretagen vilja åtaga sig en utökad lärlingsutbildning för murare samt i vilken utsträckning lärlingar komma att anmäla sig. I saknad av möjligheter att bedöma efterfrågan på understöd, beräkna ämbetsverken antalet understödsrum till 300.

Vidare föreslå ämbetsverken, att understödsbeloppet bestämmes till 900 kronor, att utanordnas med 600 kronor efter första utbildningsåret och med 300 kronor efter utbildningstidens slut. Härvid förutsättes, att lärlingen under första utbildningsåret arbetar i yrket minst 25 veckor. I anslutning härtill anföra ämbetsverken bland annat följande.

Enligt avtal mellan arbetsmarknadsparternas organisationer avlönas murarlärlingar med timlön, varvid lärlingens lön under de första 25 veckorna utgår med 60 procent av utlörd arbetares timlön. I den mån lärlingen under de första 25 veckorna tager del i ackordsarbete avräknas hans timlön icke från ackordssumman, varför arbetsgivaren i regel får vidkännas en icke oväsentlig kostnad för lärlingsutbildningen under dessa 25 veckor. Under återstående 125 veckor av lärotiden avräknas däremot lärlingens förskotterade timlön från ackordssumman på samma sätt som för utlärda arbetare och under denna tid har sålunda arbetsgivaren icke några särskilda kostnader för lärlingen, om denne deltagit i ackordsarbete. Det finnes sålunda icke samma skäl att fördela understödet över hela lärotiden på det sätt som gäller för förenämnda statsunderstöd för lärlingsutbildning hos hantverksmästare, utan det torde vara tillräckligt att, efter det att understöd utbetalats för första läroåret, såsom en viss garanti för att lärlingsutbildningen fullgöres innehålla en mindre del av understödet till dess lärlingstiden helt fullgjorts. Genom att understödet uppdelas på endast två utbetalningsperioder skulle även den administrativa handläggningen av ifrågavarande understöd bli mindre arbetskrävande än vad som gäller för nu utgående mästarunderstöd. Jämväl dessa speciella förhållanden synas motivera införandet av ett särskilt anslag för statsunderstöd till lärlingsutbildning inom muraryrket.

I övrigt skulle enligt ämbetsverkens förslag för det nya anslaget gälla i huvudsak enahanda bestämmelser, som gälla för anslaget till befrämjande

av praktisk lärlingsutbildning hos hantverksmästare. Om lärlingarna under utbildningstiden sysselsätts hos olika byggnadsföretag, bör enligt förslaget understödsbeloppen utgå till det byggnadsföretag, där lärlingen varit sysselsatt under de första 25 veckorna av lärlingstiden.

Under förutsättning att understöd beviljas för utbildning av 300 murarlärlingar och samtliga lärlingar fullfölja sin utbildning, skulle kostnaderna för understöden uppgå till $[300 \times (600 + 300) =]270\ 000$ kronor. Härtill skulle komma ersättning till lärlingsombud. Med hänsyn till angelägenheten av snara åtgärder mot bristen på murare är det enligt ämbetsverken angeläget, att understödsmöjligheter för lärlingsutbildning av förenämnda antal lärlingar tillskapas redan under innevarande budgetår. Frånsett utbetalande av ersättning till lärlingsombud för resekostnader i något undantagsfall, till vilket i avsaknad av närmare hållpunkter för en beräkning borde för budgetåret 1951/52 anvisas ett förslagsanslag å nominellt 100 kronor, skulle beviljandet av dylika understöd icke behöva föranleda någon medelförbrukning under innevarande budgetår. För budgetåret 1952/53, då utanordning kunde ifrågakomma endast för lärlingarnas första utbildningsår, beräkna ämbetsverken kostnaderna till högst 200 000 kronor, inberäknat ersättning till lärlingsombud.

För utbildningen av lärlingar inom andra byggnadsyrken än muraryrket bör enligt ämbetsverkens mening anslaget till befrämjande av praktisk lärlingsutbildning hos hantverksmästare i första hand utnyttjas. Ämbetsverken ha därvid förutsatt, att antalet understödsrum, såsom överstyrelsen i sina anslagsäskanden för nästa budgetår föreslagit, ökas från 325 till 400.

Över framställningen har efter remiss utlåtande avgivits av *statskontoret*, som anfört bland annat:

Ämbetsverket kan icke undgå att hysa betänkligheter mot en anvisning, som innebär att arbetsgivare helt eller delvis ersättas av statsmedel för de kostnader för lärlingslön, som skola utgå enligt avtal. I nu rådande läge med brist på arbetskraft inom flertalet områden av näringslivet lär vidare ett tillmötesgående av framställningen kunna befaras föranleda en mera allmän strävan att å det allmänna överflytta kostnaderna för den omfattande lärlingsutbildning, som bedrivs hos olika industriföretag. Skulle statsmakterna likväl med hänsyn till arbetskraftssituationen inom muraryrket vilja ställa medel till förfogande, synes statsunderstödet böra begränsas till 600 kronor för lärling, att utbetalas efter första utbildningsåret.

Departementschefen. Såsom av den lämnade redogörelsen framgår har arbetsmarknadsstyrelsen och överstyrelsen för yrkesutbildning föreslagit anvisande av ett särskilt anslag för befrämjande av den lärlingsutbildning av murare, som byggnadsföretagen bedriva på arbetsplatserna. För utbildning av lärlingar inom andra byggnadsyrken än muraryrket skulle enligt förslaget i första hand utnyttjas anslaget till befrämjande av praktisk lärlingsutbildning hos hantverksmästare. Härvid ha ämbetsverken för-

utsatt, att antalet understödsrum under sistnämnda anslag skulle ökas från nuvarande 325 till 400 samt att ur anslaget finge utgå understöd jämväl till större byggnadsföretag.

Jag anser mig, trots statskontorets enligt min uppfattning principiellt riktiga invändningar, böra godtaga arbetsmarknadsstyrelsens och överstyrelsens förslag med de avvikelser, som framgå av det följande. Detta mitt ställningstagande är emellertid väsentligen betingat av det nuvarande läget på byggnadsmarknaden med dess betydande underskott på murare, vilket bidrar till att förhindra en angelägen ökning av byggnadsverksamheten. Medelsanvisningen för ifrågavarande ändamål bör anses som rent tillfällig och upphöra så snart förhållandena det medgiva.

I fråga om gränsdragningen mellan de ändamål, som skola tillgodoses från det nya anslaget, och de ändamål, som skola tillgodoses från det nuvarande anslaget till befrämjande av praktisk lärlingsutbildning hos hantverksmästare, anser jag mig böra förorda, att det nya anslaget belastas med kostnaderna för byggnadsföretagens lärlingsutbildning icke allenast inom muryrket utan även inom andra byggnadsyrken än muryrket. I de nuvarande bestämmelserna rörande understöd från anslaget till befrämjande av praktisk lärlingsutbildning hos hantverksmästare ifrågasätter jag ingen ändring, fränsett den ökning av antalet understödsrum, varom Kungl. Maj:t framställt förslag i 1952 års statsverksproposition.

Såsom arbetsmarknadsstyrelsen och överstyrelsen föreslagit torde under det nya anslaget antalet understödsrum böra beräknas till högst 300 och understödsbeloppet för varje lärling bestämmas till 900 kronor. Utanordningen av understödsbeloppet torde böra ske med 600 kronor efter första utbildningsåret och med 300 kronor efter det utbildningen avslutats. I övrigt torde beträffande understöd till ifrågavarande lärlingsutbildning hos byggnadsföretag samt tillsyn över utbildningen m. m. böra gälla i stort sett enahanda bestämmelser, som gälla beträffande den nuvarande statsunderstödda lärlingsutbildningen hos hantverksmästare. För att lärlingsutbildningen hos byggnadsföretagen skall kunna komma i gång så snart som möjligt, torde understöd böra få *beviljas* redan under innevarande budgetår. Någon medelsanvisning för innevarande budgetår synes ej nödvändiggöras härav.

Jag torde i detta sammanhang böra erinra om att Kungl. Maj:t genom beslut förut denna dag med hänsyn till rådande förhållanden medgivit, att från anslaget till befrämjande av praktisk lärlingsutbildning hos hantverksmästare må under innevarande budgetår inom ramen av nuvarande antal understödsrum utgå understöd jämväl till större företag inom byggnadsbranschen. Detta medgivande bör givetvis icke förnyas för nästa budgetår.

Vid bifall till vad jag sålunda föreslagit torde medelsbehovet för nästa budgetår kunna beräknas till $(600 \times 300 =)$ 180 000 kronor jämte ersättningar till lärlingsombuden. För ändamålet torde under åttonde huvud-

titeln böra uppföras ett förslagsanslag av 200 000 kronor med rubriken »Främjande av lärlingsutbildning inom muraryrket m. m.».

Under åberopande av vad sålunda anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Främjande av lärlingsutbildning inom muraryrket m. m.* för budgetåret 1952/53 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 200 000 kronor.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdde hemställan förordnar Hans Maj:t Konungen, att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:
Lars Ekströmer.